

1773'den GÜNÜMÜZE İTÜ'de GEMİ İNŞAATI VE DENİZ TEKNOLOJİSİ MÜHENDİSLİĞİ EĞİTİMİ

Prof. Dr. Reşat BAYKAL
İTÜ Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi

ÖZET

Osmanlı döneminde eğitim kurumları, Sanayi öncesi bir imparatorluğun gereksinimleri ve olanaklarına uygun olarak oluşmuştu. Bu toplumda çocukların eğitiminde, daha çok dini olanaklardan yararlanmaya yönelik “sıbyan mektepleri” ya da “mahalle okulları” bir yana bırakılırsa, daha çok dini yönetici ve din adamlarını yetiştirmeye yönelik “medreseler” ve devlet görevlilerini yetiştiren “Enderun okulları” vardı. Tanzimat öncesi Osmanlı toplumunda iki aydın grubu; medreseden yetişen “ulema” ile tekkelerden gelen “veliler” oluşturuyordu. Osmanlı yönetimi, modernleşme sürecinin başlangıcında Mühendishane, Tıbbiye, Harbiye, Mülkiye ve benzeri yükseköğretim okullarına kavuşmuştur. Bu dönemde üniversite kavramının gündeme gelmesi olanaksızdı. Çünkü üniversiteden söz edilebilmesi için, bir eğitim altyapısının oluşması ve belirli bir birikimin sağlanmış olması gerekirdi. O dönemde henüz böyle bir ortam yoktu. Bu nedenle Türkiye’de 1933 yılına kadar üniversite yerine “Darülfünun” sözcüğü kullanılmıştır. [1]

Medreselerin 13 ve 14. yüzyılda Selçuklular’ın idaresi altında bulunan bölgelerde gelişmesi, 1453 den sonra İstanbul’da doruk noktasına erişti. Bazı sultanlar tarafından teşvik görmeleri sonucunda medreseler, İslam biliminin önemli merkezleri olmuşlardır. Medreselerde; geleneklerine bağlılık, dar görüşlü bir gurur ve Avrupa ile düşünsel ilişkiye girmedeki isteksizlik, inanç ve bilgiyi birleştirmeye çalışan ortaçağ felsefesi ve yeniçerilerle olan politik bağımlılık olumlu bir gelişmeyi önlemiştir. Bütün bunlara rağmen medreseler 18. yüzyılın sonlarına kadar, Osmanlı İmparatorluğu’nun tek yükseköğretim şekli olarak etkinliğini sürdürmüştür [2]

Batı etkisiyle yeni laik okullar; Fransa ve Avusturya’nın önderliğinde Tanzimat (1839-1861) ve Meşrutiyet (1876-1908) dönemlerinde açılabilmiştir. III. Selim ve II. Mahmut gibi reform yanlısı sultanlar, medrese türü eğitime ve ulemalara bağlı olmayan bir yükseköğretim tipinin gelişebilmesini, daha önce gerçekleştirdikleri reformlarla sağlamışlardır. Bu gelişme ilk önce askeri alanda meslek okulları ve yükseköğretim kuruluşları ile başladı. Daha sonra tıp, ziraat, mühendislik ve idari bilimler ile genişledi. 19. Yüzyılın ortalarında batıdaki örneklerine göre bir üniversite kurma anlayışına gelindi. Ancak Avrupa örneğine uygun bir üniversite hedefi Atatürk döneminde gerçekleşmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar faaliyetlerini sürdüren medreseler 03 Mart 1924 tarihli Öğrenim Birliği Yasası (Tevhidi Tedrisat Kanunu) ile kaldırıldı. Batılılaşma, Osmanlı İmparatorluğu’nda 18. yüzyıldan beri üzerinde durulan ve tartışılan bir

kavramdır. Atatürk bu kavrama yeni bir boyut getirmiş ve “*Muasır medeniyet seviyesine erişme*” deyimini ile çağdaşlaşmayı belirtmek ve anlatmak istemiştir. [2]

Selçuklu hükümdarı Alparslan’ın, 1071 Malazgirt Savaşı sonucunda Anadolu’ya girişiyle, Türklerin bölgeye yerleşmeye başlamasından sonra, Anadolu kıyılarında Türk gemileri ve denizcileri görülmeye başlandı. Türklerin bu dönemdeki denizciliğinin temelinde, alaydan yetişme anlayışı vardı. Bu nedenle okul eğitimi görmeden uygulamalı olarak denizci yetiştirme şekli egemendi. [3] Okullaşma yeterli olmadığından genelde gençler, yaşlıların deneyimine dayalı uzmanlaşmaya yönelik bir sistem ile eğitilirdi. Osmanlı tanımlamasıyla bu şekilde yetişenlere “*Alaylı*”, bir okulda eğitim alarak yetişenlere de “*Mektepli*” denirdi. Bu nedenle Alaylı-Mektepli çatışması sıkça her alanda karşılaşılan bir durumdur.

Osmanlı Donanması için gerekli personel 18. yüzyılın yarısına kadar, bir deniz okulundan yetişen personelin yerine, babadan oğula ve ustadan çırağa geçen bir yöntemle uygulamalı olarak sağlanırdı. Aynı dönemde batı devletleri, deniz savaşı sevk ve idaresinin bilim haline geldiğini kabul ederek, deniz okulları açıp donanma personelinin bu okullarda teorik ve uygulamalı olarak eğitmeye başlamışlardı. [4]

29 Mayıs 1453’de Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethi, Osmanlılara yeni bir çağ açmanın ötesinde, Akdeniz ve Karadeniz’in kilidini elde etme olanağını verdi. Dönemin en gelişmiş ülkelerine kıyısı olan bu iki denizden ve denizlerden elde edilen canlı ve cansız ürünlerden yararlanmanın, ancak güçlü yerli bir deniz gücü ile gerçekleştirilebileceğini çok iyi değerlendiren Fatih Sultan Mehmet, 1455 de İstanbul’da o devrin büyük tersanelerini kurma çalışmalarına başladı. Kurulacak tersane için yer olarak Haliç Kasımpaşa Deresi ve Camialtı Meydanı arasını seçti. Bu düşünceyle 11 Aralık 1455 Perşembe günü birkaç göz gemi inşa yeri ile Kaptanpaşa Divanhanesi ve cami inşaatını başlattı. Böylece Tersane-i Amire adıyla başlatılan gemi inşa girişimleri sonunda, Haliç ve Kasımpaşa arası; zamanla Haliç, Camialtı, Taşkızak ve Hasköy Tersaneleri’nden oluşan tersaneler bölgesi haline geldi. Bu tersanelerden günümüze kadar kalabilen, eski canlılığında olmasa bile, sadece Haliç Tersanesi’dir. Haliç Tersanesi 1910 yılına kadar Türk Deniz Kuvvetlerine hizmet etmiş, bu tarihten sonra sivil idareye devredilmiştir. Daha sonra 1952 yılında kurulan Denizcilik Bankası T.A.O.’ya bağlanmıştır. Bunu takiben sırasıyla Türkiye Gemi Sanayi ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri’ne bağlanan tersane, son olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Hatları İşletmesi Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak hizmet vermektedir.

Avrupa’da kilisenin etkisi dışında üniversiteler kurulurken, Osmanlılarda ilim kuruluşları tamamen dini kurumların etkisine girmiştir. 1577 yılında Tophane’de Takiyüddin’e kurdurulan büyük “*Rasathane*”, uğursuzluk getirir endişesiyle 1586 yılında, topa tutularak yıktırılınca, Osmanlı Devleti’nde yeni bir rasathanenin kurulması ancak 331 yıl sonra 1911 yılında gerçekleşmiştir. Pozitif bilimlerin koruyucusu olan Fatih Sultan Mehmet’ten kısa bir süre sonra, dini bilimlere ağırlık verilmeye başlanması sonucunda, matematik dersi medreselerden kaldırılmıştır. 1683 Viyana bozgunundan sonra, fen bilimlerinde çok geri kaldığının fark edilmesi üzerine, 18. yüzyılın başında Damat İbrahim Paşa tarafından medreselere matematik dersi yeniden konulmuştur. 19. yüzyılda Osmanlılarda batılılaşma kapsamında görülen bilimsel faaliyetler, Avrupa’da yazılan kitaplardan çeviriler yapmaktan ileri gitmiyordu. [5]

19. Yüzyıldan itibaren iki yüksek okul tipi vardı. Biri İslam geleneklerine bağlı medrese denen eski okul tipi, diğeri batı örneklerine göre yavaş yavaş biçimlenen laik bir eğitim sistemiydi. Öğrencilerin yanı sıra hocaların da içinde yaşadığı bir yatılı okul olan medrese, bir çeşit ortaçağ

üniversitesi idi. Öğrenci yurdu olmanın dışında medreselerin içinde ayrıca cami, hastane ve fakirleri beslemek için mutfak da olduğu gibi ayrıca kendilerine ait arazileri, binaları, dükkânlarından ve diğer dini vakıflarından elde ettikleri gelirleri vardı. [2]

Medreselerin ihtiyaçları, kendi kaynakları tarafından karşılandığı için, mali yönden devletten bağımsız gözükmekteydiler. Buna rağmen, ilmiye ricali denen medrese kökenli, müderris, kadı, müftü, kazasker, şeyhülislam, imam, vaiz, hoca gibi görevliler [6] nolu kaynakta belirtildiği gibi adeta devletin resmi politikası ve temsilcileri olarak halk tabakasına yön veriyorlardı. Bu nedenle devlet yöneticileri medreselere önem vermiş ve bu kurumların iç işlerine karışmamışlardır. Medreseler 18. yüzyılın sonlarına kadar devletin ve toplumun idari, adli, dini ve ilmi konularında gerek duyduğu personeli yetiştirmek de önemli bir eğitim kurumu olarak görev yapmışlardır. Medrese eğitiminin asıl amacı, bilgili mümin ve İslamiyeti savunan Müslümanlar yetiştirmektir. Diğer taraftan ileri görüşlü ve aydın yurttaşlarımız tarafından yapılmaya kalkışılan her yeniliğe ulema ve yeniçeriler karşı çıkmışlardır. Bu konuda bazı yazarların görüşleri kaynak [7] ye göre şöyledir: “*Ulemanın bütün düşüncesi mevki kapmak ve dini taassubu (bağnazlığı) önleyerek cehaleti meydana çıkaracak hakiki ilim ve fen sahiplerini susturmaktır. Yeniçerilerin yegâne emeli de; sınırlarda dövüşmeden, İstanbul’da ticaret hayatı ile uğraşmak, zamanı gelince maaş almak, rahatları kaçmasın diye fennin ve tekniğin dev adımlarla ilerleyişi karşısında, memleketimizde de yeni usulleri uygulamak isteyen önderlerin ve ileri fikirlerin önünü kesmektir.*” Bu iki grup biri başındaki sarığın, diğeri kavuğun gölgesinde devrin yeniliklerine ayak uydurup gelişme göstermediğinden Osmanlı devletinin yıkılmasında etkin olmuşlardır. Üçüncü Ahmet devrinin yeniliklerinin Patrona Halil İsyanı ile I. Abdülhamit ve III. Selim’in geliştirdiği ilerleme hamleleri ise, Kabakçı Mustafa isyanı ile durdurulmuştur. Güncel bilim ve teknoloji izlemede geri kalan ve gittikçe önemlerini yitiren medreselerin yerini alan, çağdaş eğitim kurumu mühendishane olmuştur.

Bu dönemden sonra, Avrupalılar belirli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan kapalı lonca sisteminden imalat sistemine, oradan da sanayi devrimine geçtiler. Avrupa’da bu gelişmeler olurken, Osmanlılar yeni bir yapılanmaya gidemedi. [3] Yüzyıldan fazla süren (1519-1624) Celali isyanları gibi yöresel kavgaların ve Genç Osman olayı, Patrona Halil isyanı (1730) gibi yönetsel mücadelelerin etkisiyle, Osmanlılar güçsüzleşmeye başladı. Doğal olarak bu durumdan Osmanlı donanması da etkilendi.

Osmanlı devletinin duraklama ve gerileme devirlerine sürüklenmesinde; değişik isyanlar, çocuk, deli ve avcı gibi yeteneksiz padişahlar, kadınların saltanatı ve benzeri etmenlerin elbette etkisi vardır. Batı’nın yeni sürece; sosyo-ekonomik açıdan yeni bir anlayışla girmesi, bunu keşfedilen kıtalar, yeni denizyolları, yeni pazarlar, gelişen teknolojik atılımların ve düşünsel hareketlerin izlenmesine karşılık; Osmanlıların bu gelişmelere ayak uyduramaması geri kalmasının asıl nedenidir. Böylece klasik Osmanlı donanma anlayışının yetersiz kaldığı, teknoloji ve bilimsel görüşlerin esas alınması gerekliliği gündeme gelir. Hiç şüphesiz bu konuda en etkin yol, eğitim-öğretim sisteminin akılcı ve çağdaş bir görüşle irdelenerek geliştirilmesiydi. Bu düşüncelerin sonucunda Osmanlı dönemindeki eğitim-öğretim sisteminin yanlışlığı anlaşılabilir, çağdaş bir eğitim sürecine girmek istenilmiştir.

Bu bağlamda orduya çağdaş bilgilerle donatılmış subay yetiştirmek amacı ile üç önemli okul kurma girişimi yapılmıştır. İlk olarak, 1727 yılında III. Ahmet, ordunun çağa uygun bir düzene sokulması ve askeri bilgilerin öğretilmesi gereğini düşünerek bir çalışma yapılmasını istemiştir. Bu amaçla sadrazam Damat İbrahim Paşa tarafından hazırlatılan öneriyi padişah onaylamıştır. Ancak başlatılan çalışmalar yeniçerilerin şiddet gösterileriyle önlenmiştir. [8]

İkinci girişim, Sultan I. Mahmut devrinde (1730-1754) Yeniçeri Ocağı'ndan ümit kesildiği bir dönemde, okur yazar ve disiplinli subay yetiştirmek için, Üsküdar Topbaşı'nda Cumhuriyet dönemine kadar akıl hastanesi olarak kullanılan “*Bimarhane-Timarhane*” binasında Humbarahane veya Üsküdar Mühendishanesi adındaki okul açılmıştır. Devlete sadık hasekilerle (Bostancı Ocağı'nın küçük dereceli subayları) Boğaziçi bostancı erlerinden uygun görülenler bu okula öğrenci olarak alınmıştır. Okula bazı hendese aletleri alınmış ve dönemin matematikçisi Mehmet Sait Efendi de hendese öğretmeni olarak atanmıştır. Ne yazık ki bu okul da devletin içinde bulunduğu ağır koşullardan yararlanan yeniçerilerin saldırısına hedef olup kısa zamanda kapanmıştır.

1734 tarihinde Üsküdar Humbarahane'sinin yeni bir düzenleme ile ele alınması için Fransız soylusu Conte de Bonneval görevlendirilir. [1] Osmanlı ordusunda Avrupa tarzında gerçekleşen ilk reformu Fransız General Claude Alexandre de Bonneval'ın (1675-1747) yönetiminde 1735 de kurulan “*Ulufeli Hambaracılar Ocağı*”dır. Osmanlıların Humbaracı Ahmet Paşa olarak tanıdıkları Conte de Bonneval askerlik ve savaş teknikleri konusunda uzmandır. Osmanlı İmparatorluğu'na 1729 yılında iltica eden Bonneval önce Bosna, sonra da Gümülcine'de bulunmuş, bu arada İslamiyeti kabul ederek Ahmed adını almıştır. Bonneval Ahmet, Gümülcine'de iken Sultan I. Mahmut'a mektup yazarak hizmet etmek istediğini bildirmiştir. Bonneval Ahmet Paşa, üç Fransız subayla birlikte Bosna'dan getirtilen 300 kişiye Üsküdar'ın Doğancılar semtinde Ayazma Sarayı'nda yeni yapılan kışlada teorik ve uygulamalı savaşa hazırlık dersleri verir. Böylece yetenekli gençlerin askeri mühendis olarak yetiştirilmesi hedeflenir, ancak beklenen sonuç alınmaz. [6]

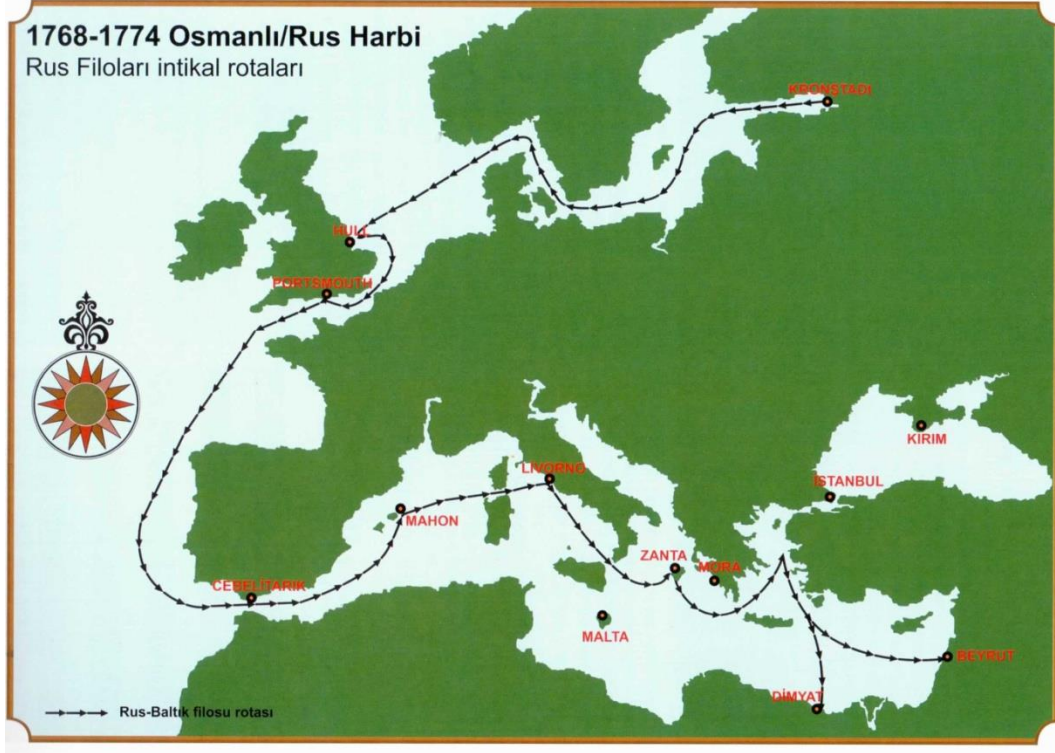
Üçüncü okul kurma girişimini 1759 da Sultan III. Mustafa yapmıştır. O tarihteki Sadrazam Ragıp Paşa, yukarıda belirtilen okulu yeniden öğretime açma düşüncesiyle evvelce bu okulda okumuş olanlardan hayatta olanları ve ölenlerin çocuklarını toplayarak Sütluçe'deki Karaağaç yöresinde bir büyük evi okul olarak açmıştır. Ancak bu okulda diğerleri gibi uzun ömürlü olamamış, gelişmek bir yana, mezun vermeden kapanmıştır. [8]

Her ne pahasına olursa olsun, Sultan III. Mustafa, bir okul açarak çağdaş bilimi orduya sokmaya kararlıdır. Özellikle Çeşme yenilgisi onun bu kararlılığını tetikleyen neden olmuştur. Çeşme yenilgisinin sebebinin teknik alanda geri kalınması olduğunun anlaşılması üzerine III. Mustafa döneminde, 1773 yılında ülkemizin en uzun ömürlü eğitim kurumu ve Osmanlı Devleti'nin batıya açılan bir penceresi olan Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn kurulmuştur. Bu okulun oluşumuna zemin hazırlayan koşullar, klasik askeri devşirme alaylı anlayışının, batının bilimsel ve teknolojik anlayışı ile çelişmesi sonucunda gündeme gelmiştir.[3]

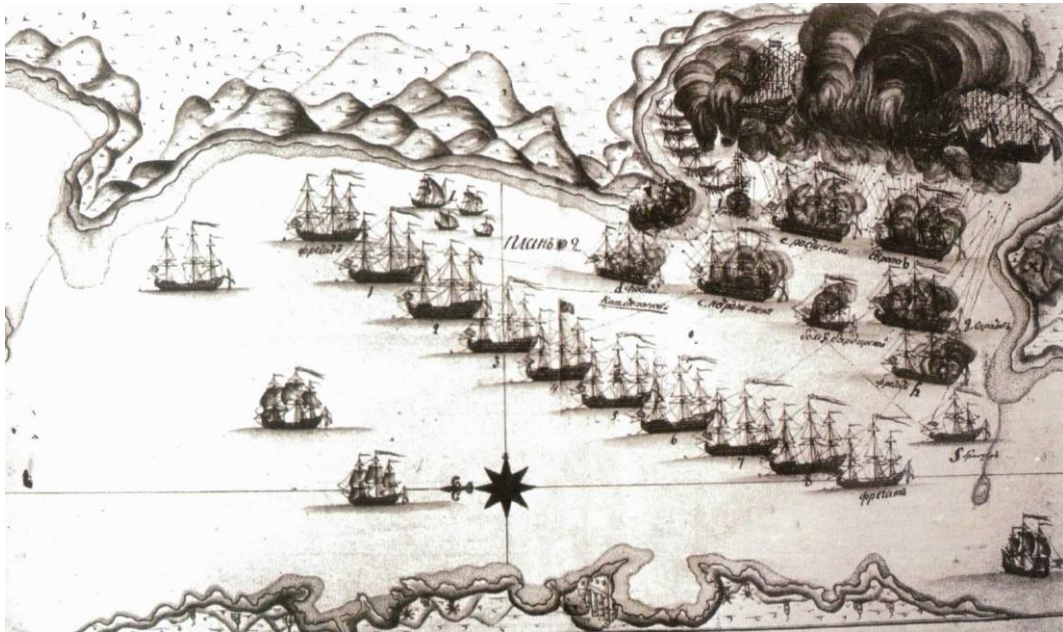
Çeşme Deniz Savaşı sonrası sürdürülen okullaşma çalışmaları sonucunda mühendishanenin kurulmasıyla “*Bir müsibet bin nasihatten evladır*” sözü, yaşanan bir olayla kanıtlanmış olmaktadır. Şimdi Osmanlı deniz tarihinde yeni bir dönemin açılmasına neden olan Çeşme Deniz Savaşı'ndan kısaca söz edelim.

Anadolu'nun batısında İzmir civarında Ege Denizi içine girmiş Urla veya Çeşme Yarımadası'nın ucunda yer alan bir liman ve yerleşim birimi olan Çeşme'nin Türk Deniz Harp Tarihinde “*Çeşme Deniz Savaşı*” diye bilinen acı bir anısı vardır. Çeşme Deniz Savaşı, 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın bir parçasıdır. 8 Ekim 1768 tarihinde Osmanlıların Ruslara karşı savaş ilanıya; kara savaşları Kırım, Moldova ve Bulgaristan'da sürerken, deniz savaşı Ege'de gerçekleşir. Osmanlı tarihinin dönüm noktalarından birini oluşturan bu savaşın en çarpıcı yanı, Şekil 1'deki haritada gösterildiği gibi [9] Rus Donanması'nın; Baltık Denizi'ndeki Finlandiya

Körfezi'nde St.Petersburg'un 32 kilometre kuzeybatısındaki Kronstadt Limanı'ndan çıkıp, Baltık Denizi, Sund Boğazı, Manş Denizi ve Cebelitarık Boğazını (Septe Boğazını) geçerek, Akdeniz'e girip Çeşme'deki Osmanlı Donanmasını yakarak yok etmesidir. [10]

Şekil 1. Rus Filosunun Kronstadt-Çeşme Rotası [9]

Şekil 2. Rus Filosu Çeşme Ötünde [9]

18.Yüzyılda Osmanlı-Venedik, Osmanlı-Rus, Osmanlı-Avusturya ve Osmanlı-İran Savaşları ile Veraset Savaşları aralıksız sürüyordu. Osmanlı devlet adamları da Rus tehlikesinin büyüklüğünü sezebilmişti. Sultan III. Ahmet'in, bir önlem olarak ileri sürdüğü “*Karadeniz Politikası*”, Rusları Azak Denizi üzerinden Karadeniz'e çıkarmamaya dayanıyordu.[11] Bu nedenle Karadeniz'den Akdeniz'e geçemeyen Rus donanması, Baltık Denizi'nden Akdeniz'e geçme planlarını yapıyordu. Ruslar Karadeniz'de girişilecek her hareketi Osmanlı'nın rahatlıkla karşılayacağı bilincindedir. Bu nedenle Ruslar, Osmanlı'nın dikkatinin başka bölgelere çekilmesi gerektiğini düşünerek, Mora Yarımadası'nda ayaklanma çıkarma girişiminde bulundu. Bu dönemde Rusların sıcak denizlere çıkma istekleri doğrultusunda, Rus Baltık Filosu'nun Akdeniz'e geçeceği düşüncesi yaygınlaştı. Bu konuda Fransa'nın Bâb-ı Âli'deki elçisi Conte de Saint Priest tarafından iki Rus Filosu'nun Baltık Denizi'nden Akdeniz'e doğru hareket ettiği konusunda Osmanlı Hükümeti uyarılmıştır. Mora'daki ayaklanma hazırlıklarından habersiz, Akdeniz'in deniz bağlantıları ve coğrafi bilgileri yetersiz olan Osman Hükümeti; Rusların Akdeniz'de güvenli bir dayanak noktasının bulunmadığını ileri sürerek Fransa elçisinin uyarısını dikkate almayarak hiçbir önlem almamıştır. [11, 12, 13] Bu düşüncenin sonucu olarak Çeşme Savaşı kaybedilmiştir.

Uzun ve parlak bir tarihi geçmişi olan Üniversitemizde; Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri konusunda yapılan bugünkü eğitim şekline, birçok aşamalardan geçilerek gelinmiştir. Bu eğitim, 18 Kasım 1773 tarihinde III. Mustafa zamanında, Cezayirli Hasan Paşa'nın önderliği ve Macar asilzadesi Baron Tot'un yardımı ile gemi inşaatı yapacak, deniz ve kara haritalarını çizecek elemanlar yetiştirmek amacı ile Kasımpaşa Tersanesi'nde ülkemizin ilk ciddi ve uzun ömürlü teknik eğitim kurumu olan “*Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn*”un kurulmasıyla başlamıştır. Türk Donanması için ihtisaslaşmış eleman yetiştirmek amacı ile kurulan bu eğitim kurumu tarih boyunca değişik şekil ve isimler almış, zamanla gelişerek askeri ve sivil kısımlara ayrılmıştır. Askeri kısım Deniz Harp Okulu'na, sivil kısım ise İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüşmüştür.

Kara ordusunun ihtiyacını karşılamak amacı ile girişilen çabalar, 1795 yılında topçu ve istihkâm subayı yetiştiren “*Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn*”un, açılması ile sonuçlandı. Ordunun ihtiyacını karşılamak amacıyla 1773 Yılında “*Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn*” ve 1795 yılında “*Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn*” adlarıyla kurulan askeri teknik öğretim kurumlarından sonra, sivil hizmetler içinde teknik eleman gereği duyulmuş ve bu amaçla yeni eğitim kurumları kurulmuştur. Kuruluş tarihlerine göre bu eğitim kurumlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz. [11, 14, 15, 16, 17]

1773	Mühendishâne-î Bahrî-i Hümayûn
1795	Mühendishâne-î Berrî-i Hümayûn
1883	Hendese-i Mülkiye Mektebi
1909	Mühendis Mekteb-i Âlisi
1928	Yüksek Mühendis Mektebi
1941	İstanbul Yüksek Mühendis Okulu
1944	İstanbul Teknik Üniversitesi

Sivil mühendis ve mimarların askeri idareye bağlı olarak açılacak okulda yetiştirilmesi amacıyla, 1883 de Halıcıoğlu'ndaki Mühendishane binalarının bir bölümünde “*Hendese-i Mülkiye Mektebi*” açıldı. Hendese-i Mülkiye Mektebi, 1909 yılında Nafia Nezareti'ne (Bayındırlık Bakanlığı'na) devredilmiş ve adı “*Mühendis Mektebi Âlisi*” olmuştur. Böylece sivil mühendis yetiştiren kısım askeri yönetimden ayrılmış ve Tophane'deki Askeri Sanayi Mektebi

binasına yerleşmiştir. İlk sivil müdürlüğe Mehmet Refik Fenmen getirilmiştir. Böylece ülkemizde mühendislik eğitimi 1773 de Mühendishâne-î Bahrî-i Hümâyûn adıyla gemi inşaatı ve haritacılık konularında başlamış, 1795 de Mühendishâne-î Berrî-i Hümâyûn'la askeri kara mühendislik alanıyla genişlemiş ve 1883 de kamu yapıları için gerekli teknik elemanları yetiştirmek için Hendese-î Mülkiye Mektebi'nin açılmasıyla sivil mühendislik alanına yönelmiştir.

1928 de yol-demiryol inşaat, mimarlık şubeleri açılan eğitim kurumu “*Yüksek Mühendis Mektebi*” adını aldı. 1934 senesinde İstanbul Darülfünunu'nun kapanması üzerine Elektromekanik Enstitüsü, Yüksek Mühendis Mektebine bağlandı. 1941 Yılında Yüksek Mühendis Mektebi, Bayındırlık Bakanlığından (Nafia Vekâleti) alınarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı ve adı “*İstanbul Yüksek Mühendis Okulu*” (İYMO) oldu. 1944 Yılında kabul edilen 4619 Sayılı Kanunla Yüksek Mühendis Okulu, bütün hak ve görevleriyle dört fakülteden oluşan “*İstanbul Teknik Üniversitesi*” haline geldiğı zaman İYMO Makine Şubesi de, Genel Makine, Uçak İnşaatı ve Gemi İnşaatı Şubeleriyle Makine Fakültesi adıyla teşkilatlandırıldı.

Türkiye'de sivil gemi inşaatı mühendisliğı eğitimi 1943 yılında İYMO-İstanbul Yüksek Mühendislik Okulu Makine Şubesine bağlı bir ihtisas kolu olarak “*Deniz İnşaatı*” kısmının açılmasıyla başlamıştır.[16] Gemi İnşaatı Şubesi'nin kurulduğunu ve mevcut öğrencilerden buraya geçmek isteyenlerin başvurmaları gerektiğini bildiren yazı, ilan tahtasına asılarak öğrencilere duyurulur. Bu duyuru üzerine; İYMO Makine Şubesi'nde 1941 yılından beri beraber okumuş yedi erkek öğrenci birbirinden habersiz olarak gemi şubesine geçiş için başvururlar. Böylece başvuruları kabul edilen, Sevim Akkeskin, Ahmet Erdem, Gafuri Ertaş, Kemal Karhan, Tarık Sabuncu, Fahri Tuncer ve Sebahattin Ülkü Gemi Şubesi'nin üçüncü sınıfı olarak eğitimlerine başlarlar. Bir yıllık eğitim sonunda dördüncü sınıfa geldiklerinde; uzun bir hastalık döneminden sonra Sevim Akkeskin vefat ettiğinden altı kişi olarak eğitimlerini sürdürürler. 1944 Yılında İstanbul Yüksek Mühendis Okulu, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştüğünde, İTÜ Makine Fakültesi de Genel Makine, Uçak İnşaatı ve Gemi İnşaatı Bölümlerinden oluştu. Bölümün ilk öğrencileri 6 yıllık eğitim sonunda 1947 de Gemi İnşaatı Yüksek Mühendisi olarak mezun olurlar. Makine Fakültesine bağlı bir şube şeklindeki bu başlangıçtan sonra kurum, 1970 de Gemi İnşaatı Fakültesi, 1979 da Gemi inşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi olarak; gemi inşaatı ve deniz teknolojisi alanında faaliyetlerini sürdürerek mezunlar vermektedir. Fakülte olarak mezunlarına gemi inşaatı mühendisi, gemi inşaatı ve gemi makinaları mühendisi, gemi ve deniz mühendisi, gemi inşaatı ve deniz mühendisi, deniz teknolojisi mühendisi ile gemi ve deniz teknolojisi mühendisliğı unvanlarıyla diploma vermiştir. İTÜ Makine Fakültesi Gemi Şubesi'nden, İTÜ Gemi İnşaat Fakültesi'nden, Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi Bölümlerin mezunu olan öğrencilerin dönemleri, mezuniyet unvanları ve mezun sayıları 1947 yılındaki ilk mezunlardan 2014 yılı sonuna kadar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Tablodan görüldüğü gibi 2014 yılı sonuna kadar 255 i yüksek mühendis 2558 i mühendis olmak üzere toplam mezun sayımız 2813 dür.

Tablo 1. İTÜ Mezunu gemi inşaatı-gemi makinaları ile gemi ve deniz teknolojisi mühendisleri [17]

1947-2014 Mezun Öğrenci Sayıları

Fakülte	Dönem	Unvan	Mezun Sayısı	Toplam
İTÜ Makine Fak. Gemi Şubesi(1944-1969)	1947-1973 1973-1975	Yüksek Mühendis Mühendis (İTÜ)	255 67	322
İTÜ Gemi İnşaat Fakültesi 18.12.1969-31.05.1979 (1975 yılında öğrenci alımları sebebiyle İTÜ mezun verilmemiştir.)	1974-1979	Mühendis (İTÜ)	151	151
İTÜ Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi 1979	1980-1982	Mühendis (İTÜ) Tek Program	77	
Gemi İnşaatı Bölümü Gemi İnşaatı Bölümü Gemi İnşaatı ve Gemi Makinaları Bölümü	1982 1983-2007 2007-2014 2014 Bahar-Yaz	Mühendis (İTÜ) Gemi İnş. ve Gemi Mak. Müh.(İTÜ) Gemi İnş. ve Gemi Mak. Prog. Lisans Gemi İnş. ve Gemi Mak. Müh.	48 1007 359 56	1547
Deniz Bilimleri Bölümü Deniz Teknolojisi Mühendisliği Bölümü Deniz Teknolojisi Mühendisliği Bölümü Gemi ve Deniz Teknolojisi Mühendisliği Bölümü	1987-1992 1993-2007 2007-2009 2009-2014 2014 Bahar-Yaz	Gemi ve Deniz Mühendisi (İTÜ) Gemi İnşaatı ve Deniz Mühendisi Deniz Tekn. Müh. Prog. - Lisans Gemi ve Deniz Tekn. Prog. - Lisans Gemi ve Deniz Tekn.Müh.	62 408 99 206 24	793
Toplam Mezun Sayısı (255 Yüksek Mühendis+2558 Mühendis)				2813

Kaynaklar

- [1] Editörler: Aras N.K., Dölen E. ve Bahadır O. (2007), “Türkiye’de Üniversite Anlayışının Gelişimi 1861-1961” Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları Sıra No: 15, Yeni Reform Matbaacılık-Ankara
- [2] Widmann, H. (1973), “Exil und Bildungshilfe-Atatürk Üniversite Reformu”
Çeviri: Prof.Dr.aykut Kazancıgil ve Dr.Serpil Bozkurt – 1981, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Özel Seri 3 - İstanbul
- [3] Ünlü, R. (2000), “Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesinin Tarihçesi”, Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri-1, Genelkurmay Basımevi, Ankara
- [4] Aksoydan, A.S. (1973), “Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesinin Tarihçesi”, Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1973, Cilt 75, Sayı 482
- [5] Çeçen, K. (1988), “Hüseyin Tevfik Paşa ve Linear Algebra”, İTÜ Bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırma Merkezi, Yayın No: 5, İstanbul
- [6] Kaçar, M. ve Bir, A. (2008), “Mühendishane’den İstanbul Teknik Üniversitesine Kısa Mühendislik Tarihimiz”, “Bilgiye Yatırım Birlikteliğinin Gücü”, İTÜ Rektörlüğü, Sayı 1639, Punto Baskı Çözümler, İstanbul

- [7] Eronat, C.Y. (1988), “Hürriyet gene Hürriyet II. Cilt”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2094, Kültür Eserleri Dizisi/220” Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara
- [8] Çoker, F. (1973), “Bahriye Mektebimiz”, Deniz Harp Okulu ve Lisesi'nin 200. Yılı, Dz.K.K. Basımevi-Ankara
- [9] İşipek, A.R. (2009), “Cezayirli Gazi Hasan Paşa”, Deniz Basımevi Müdürlüğü, Kasımpaşa – İstanbul
- [10] Karaca, M. (2013), “İstanbul Teknik Üniversitesi ve Mühendislik Tarihimiz”, 2. Basım, Sayfa 49-70 ve 81-88, Cenkler Matbaacılık Amb. San. Ltd. Şti., İstanbul
- [11] Çeçen, K. (1990), İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Kısa Tarihçesi”, İTÜ Bilim ve Teknoloji Tarihi Aratırma Merkezi, Yayın No: 7
- [12] Şengör, A.M.C. (1987), “Mühendishane'den Teknik Üniversite'ye İTÜ nün Geçmişinde Bir Gezinti”, İTÜ den Haberler, Sayı: 19-1987, Sayfa 16-27, İstanbul
- [13] İşipek, A.R. (2005), “Çeşme Deniz Savaşları ve Sonuçları” Türk Denizcilik Tarihi Cilt 2 sayfa 51-61, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul
- [14] Uluçay, C. ve Kartekin, E. (1958), “Yüksek Mühendis Okulu”, Berksoy Matbaası, İstanbul
- [15] Kafescioğlu, R. (2010), “Yüksek Mühendis Mektebi'nden İstanbul Teknik Üniversitesi'ne Bir Dönüşümün Öyküsü ve Anılar”, YEM Yayın – İstanbul
- [16] Eken, A. (2013), “Ord.Prof.Ata Nutku – Türk Gemi İnşaatı Endüstrisi ve Mühendislik Eğitiminin Önderi”, İTÜ Vakfı Yayını, Cenkler Matbaası – İstanbul
- [17] Baykal, R. (2014), “Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi'nin Tarihçesi”, TMMOB Gemi Mühendisleri Odası 60. Yıl Sempozyumu 11 Aralık 2014 Kartal – İstanbul

